

ISSN 1857 - 92

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 13.3

IJK, Vol. 13.3, pp. 522, Skopje, 2016

Global Impact and Quality Factor 1.023 (2015)
<http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 13.3***

***17-19 JUNE, 2016
DURRES, REPUBLIC OF ALBANIA***

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 13.3

Editing Board

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Predrag Trajković PhD, Maria Kavdanska PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Siniša Zarić PhD, Margarita Koleva PhD, Mile Matijević PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Jove Kekenovski PhD, Marija Knezević PhD, Ilija Nasov PhD, Irina Singaveskaya PhD, Venelin Terziev PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Oliver Dimitrijević PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Dimitrija Popovski PhD, Lisen Bashkurti PhD, Tome Naumov PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD

Preparing and correction: Liljana Pushova, Jasmina Dimitrovska

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 13.3

ISSN 1857-92

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljević PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Rosica Cobanova PhD, Bulgarian Academy of Sciences (Bulgaria)
- Prof. Siniša Zarić PhD, President of the Committee for Awarding (Croatia)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, Rector of FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Milan Radosavljević PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Predrag Trajković PhD, JMPNT, (Serbia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Vice rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Roussi Minev PhD, Rouse University (Bulgaria)
- Prof. Krasimir Ivanov PhD, Rouse University (Bulgaria)
- Prof. Boris Sakakushev PhD, Rouse University (Bulgaria)
- Prof. Aleksandar Donchev, MIT University, Faculty of Law, Skopje (Macedonia)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovic, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezević PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)

THE TEACHER OF THE FUTURE
Ninth International Scientific Conference
17-19.6.2016, Durres, Republic of Albania

- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Azra Adzajlić – Dedović PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Zorka Grandov, PhD, Pan-European University APEIRON, Banja Luka (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Aleksandr Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Primož Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Karl Schopf, PhD, Akademie für wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Isa Spahiju PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Branislav Simonović PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Dragan Koković PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbaš PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting (Croatia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinić, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Schramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolverhampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelić PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedžad Korajlić PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)

THE TEACHER OF THE FUTURE
Ninth International Scientific Conference
17-19.6.2016, Durres, Republic of Albania

Herzegovina)

- Prof. Alisabri Šabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljević PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Branislav Simonović PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajković PhD, High college for professional applied studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Suzana Pavlović PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugović PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinković PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dusan Ristić, PhD Emeritus – Faculty of Management, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, Dean, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medical School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medical School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nikola Bozkov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Vasil Pehlivanov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Oliver Dimitrijević PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Venelin Madanski PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Svilen Stefanov PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Vanja Banabakova PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Erzika Antić PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanović PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Miodrag Smelcerović PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Doc. Marija Kostić PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Sandra Živanović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Nebojsa Pavlović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Venus Del Rosario, Arab Open University (Philippines)
- Nishad M. Navaz, Kingdom University (India)

CONTENTS

ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY AND SUCCESSFUL CHANGE MANAGEMENT	15
ROBERT DIMITROVSKI, PhD	15
SHABAN SALIU, PhD	15
SUZANA SAMARXIU, PhD	15
LILJANA PUSHOVA, MSc	15
THE REFORM IN EDUCATION AND THE REFORM IN THINKING IN THE CONTEXT OF SELF-ORGANIZING COMPLEX SYSTEMS	25
KRASIMIRA MARULEVSKA, PhD	25
INCLUSIVE EDUCATION IN ALBANIA: TEACHERS' ROLE	31
GENTJANA TARAJ, PhD	31
LINDITA LUTAJ, PhD	31
THE TEACHER AS AN INNOVATOR – TEACHING PRACTICES AND PEDAGOGICAL STRATEGIES FOR IMPROVEMENT OF THE SCHOOL PROCESS	37
RUMIANA BUDJEVA, PhD	37
EDUCOLOGY, PEDAGOGY, AND TEACHING METHODS OF THE LITERARY EDUCATION	43
VIOLETA DIMOVA PhD	43
BILJANA IVANOVA MA	43
BUILDING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS AND THE ROLE OF TEACHERS IN MODERN TEACHING PROCESS	47
NATALIA MILIKIC, PhD	47
IRENA STEVOVIC, MA	47
THE EFFECTIVE CONTROL - AN ALTERNATIVE FOR THE DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY INSTITUTION	51
EVGENIY STOYANOV, D.Sc	51
INNOVATIVE EDUCATIONAL PROCESS IN VISUAL ARTS	55
ESTER MILENTIJEVIĆ, MSc	55
SUZANA VUČKOVIĆ, PhD	55
LJILJANA ŠUNJAREVIĆ ARBAJTER, MSc	55
ALEKSANDRA ARVANITIDIS, PhD	55
HRM SHORTCOMINGS AND THE NEED FOR TRANSFORMATION	61
GABRIELA KRSTEVSKA, PhD	61
MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE KINDERGARTEN	65
SLAVEYKA ZLATEVA, PhD	65
ENVIRONMENTAL EDUCATION AND METHODS FOR SUCCESSFUL LEARNING	73
SNEZANA STAVREVA VESELINOVSKA, PhD	73
SNEZANA KIROVA, MA	73
COMBATING MOBBING IN THE WORKPLACE	79
IZET ZEQRIRI, PhD	79
BRIKEND AZIRI, PhD	79
RESEARCH OF THE CONSTRUCT „EDUCATED...“ AT ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS	85
NADEZHDA KALOYANOVA Ph.D	85
INVESTMENT STRATEGIES OF EQUITY MUTUAL FUNDS IN THE R. OF MACEDONIA	91
NEBOJSA CVETANOVSKI, PhD	91
DANIELA CVETANOVSKA, MSc	91
MONETARY INSTRUMENTS OF THE MONETARY POLICY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	97
NERITAN TURKESHI, PhD	97
CHALLENGES OF MODERN WORLD - SOME INCONSIDERATION AND HASTINESS IN THE EDUCATIONAL CHANGES OF THE ALBANIAN PRIMARY SCHOOL	101
FIORALBA SATKA Ph.D	101

EDUCOLOGY, PEDAGOGY, AND TEACHING METHODS OF THE LITERARY EDUCATION

Violeta Dimova PhD

UGD – Faculty of Philology – Štip, Republic of Macedonia, violeta.dimova@ugd.edu.mk

Biljana Ivanova MA

UGD – Faculty of Philology – Štip, Republic of Macedonia, biljana.petkovska@ugd.edu.mk

Abstract: With the introduction of the word *curriculum* in the educational practice dictionary, the word *educology* is also introduced as 'replacement' of some past introduced words which function as dominants in our educational sciences. Curriculum origins from USA, or more precisely from the Anglo-Saxon world where the educology starts to develop as a science of the educational systems of the knowledge in the education in the second half of the 20th century. Unlike the pedagogy, the educology refer to the education as open system which is researched by help of the theories of the systems and in that way it connects the knowledge of educational psychology, philosophy, sociology, economics, anthropology and other sciences which research the education in terms of interdisciplinary science, while the pedagogy developed as a monodisciplinary science refers to the school teaching and tutoring. The educological concept of the educational sciences unlike the pedagogical one enables constant development of the areas of the teaching methods interest which is considered as scientific insight into the educational practice of the teaching subject. Educology enables that with its interdisciplinary structure where beside scientific, normative and analytical educology there also exist practice educology which is an area of practical theories, knowledge, skills and competences.

Keywords: educology, curriculum, pedagogy, teaching methods, interdisciplinarity

ЕДУКОЛОГИЈАТА, ПЕДАГОГИЈАТА И МЕТОДИКАТА НА ЛИТЕРАТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ

Проф. д-р Виолета Димова

УГД – Филолошки факултет - Штип, Република Македонија violeta.dimova@ugd.edu.mk

М-р Биљана Иванова

УГД – Филолошки факултет – Штип, Република Македонија biljana.petkovska@ugd.edu.mk

Резиме: Со воведувањето на терминот *курикулум* во речникот на воспитно- образовната практика се воведува и терминот *едукологија*, како „замена“ за некои одамна воспоставени терминологишки определби, кои функционираат како доминанти во образовните науки кај нас. Курикулумот, доаѓа од САД, односно од англосаксонскиот свет, каде што од втората половина на 20. век почнува да се развива едукологијата, како наука за образовните системи и за системот на знаењата за образованието. Едукологијата, за разлика од педагогијата на образованието гледа како на отворен систем кој се истражува со помош на теориите на системите, па така ги поврзува спознанијата на образовната психологија, филозофијата, социологијата, економијата, антропологијата и другите науки што го истражуваат образованието по принципот на интердисциплинарност, додека педагогијата се развивала како монодисциплинарна наука, насочена кон училишно учење и поучување. Едуколошкиот концепт на образовните науки, за разлика од педагошкиот, овозможува непречен развој на подрачјата на методичкиот интерес, а тоа е сеопфатен научен увид во воспитно-образовната практика на наставниот предмет. Едукологијата тоа го овозможува со својата интердисциплинарна структура, во која покрај научна, нормативна и аналитичка едукологија постои и праксеолошка едукологија која ги опфаќа практичните теории, знаење, вештини и компетенции.

Клучни зборови: едукологија, курикулум, педагогија, методика, интердисциплинарност

1. ВОВЕД

Терминот *едукација*, кај нас традиционално го опфаќал само образовниот дел од воспитно-образовниот систем. Ако појдеме од фактот дека основната задача на образованието е формирање и развој на спознатните и психомоторните својства на човекот (знаење, вештини и способности), а пак задачата на воспитанието е формирање на карактерните својства (ставови, интереси, вредности, навики и волеви особини) тогаш слободно може да се каже дека за истражувањето на овие комплексни едукативски феномени неопходен е интердисциплинарен пристап, каде што повеќе различни науки истражуваат различни аспекти на образованието и воспитувањето. Токму затоа, денеска едукативната претставува родов поим, кој го опфаќа и образованието и воспитувањето, а едукологијата станува општа

наука за едукацијата. Додека едукологијата на образованието гледа како на отворен систем кој се истражува со помош на теориите на системите и ги поврзува спознанијата на образовната психологија, филозофија, социологија, економија, антропологија и другите науки што го истражуваат образованието по принципот на интердисциплинарност, педагогијата се развивала како монодисциплинарна наука, насочена кон училишно учење и поучување. Иако едуколошкиот концепт на образовните науки не го познава поимот методика, којшто ѝ припаѓа на педагошката терминологија и парадигма на образованието тој, за разлика од педагошкиот овозможува непречен развој на подрачјето на методичкиот интерес, а тоа е сеопфатен научен увид во воспитно- образовната практика на наставниот предмет. Едукологијата тоа го овозможува со својата интердисциплинарна структура, во која покрај научна, нормативна и аналитичка едукологија постои и праксеолошка едукологија која ги опфаќа практичните теории, знаење, вештини и компетенции. (Pastuović, 1999; Bežen, 2008)

2. ЕДУКОЛОГИЈАТА И ЕДУКАЦИЈАТА

Во 21. век, за да се истражува интенционалната едукација не е доволно само да се проучуваат училишните услови за да се објасни однесувањето на учениците туку, и особено, влијанието на вонучилишните едукативни фактори, како што е семејството, врсниците, средината, масовните медиуми и др. Ако ја дефинираме едукологијата како општа наука за едукацијата, тогаш треба да се нагласи дека таа не би требало да биде збир од различни знаења за одделни страни на образованието и воспитанието, туку нова комбинација и метасумативна интеграција на постојните спознанија за едукацијата. Бидејќи се работи за хетерогено истражувачко подрачје, неопходно е да се дефинира главната цел на едукацијата, а тоа е развојот на човекот, што како универзално декларирана цел имплицира истражување на сето она што го детерминира тој развој. Тоа значи дека едукацијата треба да се истражува во целината на општествените, економските и политичките односи, како основа за создавање определени форми на општествената свест. Ова е и причина да се истражува покрај интенционалното и неинтенционалното образование и воспитание. Во книгата „Едуколошка истражувања“, познатиот едуколог Никола Пастуовиќ ги определува нивоата и прави класификација на целите на едукацијата според степенот на општост и ги дели во три основни групи: *воспитен идеал, воспитни и образовни цели, како и задачите на воспитанието и образованието.* (PN,1987:20) Понатаму тој го објаснува воспитниот идеал како „компас и ориентир во долгорочното насочување и вреднување на едукацијата кој се реализира во зависност од историските можности“. (Исто, 20) Затоа пак, воспитните цели, за разлика од „идеалот“ мора да бидат остварливи во актуелното време во кое се поставени, бидејќи функцијата на целта е насочување и проектирање на конкретни образовни и воспитни дејности. Задачите на воспитанието и образованието се всушност трансформирана воспитна цел на ниво на поединечното. Овие задачи треба да бидат сосема остварливи, бидејќи според нивната реализација се мери ефикасноста на едукативната акција.

Постоењето на поголем број науки кои истражуваат различни аспекти на феномените на едукација и врските и односите помеѓу нив, овозможува да се обликува систем на едуколошки дисциплини, кој има неколку основни нивоа. Односот помеѓу одделните нивоа и делови на едуколошкиот систем е интерактивен, од што произлегува дека општата наука за едукацијата не се развива само врз основа на достигнувањата на посебните дисциплини, туку и врз темелите на сопствените истражувања коишто се трансдисциплинарни (а не полидисциплинарни) и, дека резултатите до коишто доаѓа на тој начин, делуваат и на развојот на педагогијата и андрагогијата. Тие пак, се развиваат како резултат на примената на фундаменталните и другите истражувања на психологијата, социологијата итн. Овде сакаме да нагласиме дека односот помеѓу едукологијата и некои базични едуколошки дисциплини, како што се психологијата, социологијата, економијата и филозофијата на едукацијата не се посредни (преку педагогијата и андрагогијата), туку се директни.

Можеме да кажеме дека едукологијата има не само теориско, туку во прв ред практично оправдување и значење. Таа, како нова асоцијација на науките се создава пред сè поради потребата за делотворност во решавањето на проблемите коишто се врзани со функционирањето на воспитно-образовниот систем. Денеска, кога концептите на системите и системската теорија се изградени и успешно се применети на различни подрачја на човековата делотворност, постојат теориски претпоставки за примена на систематски пристап и во воспитно- образовната дејност.

3. ЕДУКОЛОГИЈАТА И ПЕДАГОГИЈАТА

Педагогијата од самите почетоци е фокусирана на систематизација и пренесување на традиционалните знаења и култура, пред сè поради репродукција на образована владеечка елита и создавање просветено и хуманизирано општество. Со појавата на капиталистичките односи и индустриската револуција и со издигнувањето на профитот како животна цел и идеал, целите на

образованието битно се менуваат. Покрај целта за создавање интелектуална елита, главна цел станува оспособување на работна сила – интелектуална и физичка, што е особено карактеристично за САД, каде што доселениците од Европа почнуваат да градат образовен систем, кој е прилагоден на потребата за што побрз пораст на производството на материјални и културни добра. За еден таков, во суштина технолошки и компететивен пристап на образованието, педагошките мисловни структури на старата Европа биле премногу тесни и бавни во пронаоѓањето поуспешни патишта на учење и поучување за пазарот. Според повеќето американски филозофи и теоретичари, во филозофијата и во воспитанието е добро само она што дава добри резултати, а тоа е и едно од битните поаѓалишта во методиката. Овој критериум особено се заострува со напредувањето на информатичката и биотехнолошката револуција, како и со процесите на распаѓање на етаблираните науки на потесни специјалности и интердисциплини. Бидејќи педагогијата ниту во Европа главно не произведува нови научни спознанија за воспитанието и образованието и своите спознанија ги обликува со преземање на резултатите од другите науки, таа во компететивната и пазарна Америка била неупотреблива. Затоа, таму се развила едукологијата, како тамошна научна и образовна парадигма. Во рамките на таа парадигма е родена и теоријата на курикулумот, како теорија на образовната практика, која е еквивалент (но не е идентична) на дидактиката во педагошката парадигма. Курикулумот, како модел на планирање и структурирање на поучувањето во училиштата, постепено се проширува и во Европа, бидејќи подобро од дидактиката одговара на образовните потреби на либералниот капитализам кој, во втората половина на 20. век силно го зафаќа стариот континент. Го прифаќаат и во Германија, која е татковина на научната педагогија, како и во другите традиционално педагошки структурирани образовни системи, како што е и нашиот во Р. Македонија. Така, од една страна имаме ситуација, каде што некогаш сеопфатната педагогија се сведува на десеттина општи дисциплини за воспитанието, образованието и училиштето (општа педагогија, дидактика, историја на педагогијата, семејна педагогија итн.), додека дисциплините коишто произведуваат изворно и продуктивно знаење за процесите на учење и поучување останале во системот на другите науки, осамостојувајќи се како посебни гранки за своите подрачја на воспитание и образование (филозофија на воспитанието, училишна и образовна психологија, логопедија, религиска педагогија итн.) Затоа овде се поставува прашањето како да се подигне научниот углед на педагогијата, која, според едуколошкиот концепт денес е „неупотреблива“. Стручњациите сметаат дека таа треба да се фокусира на воспитните прашања во современото општество, како свое примарно истражувачко подрачје, како и на формулирање и толкување на воспитните вредности во современото училиште и општество, кое системски не се истражува доволно, ниту пак се води релевантна општествена расправа, од аспект на педагогијата.

4. ЕДУКОЛОГИЈАТА И МЕТОДИКАТА

Методиката, која кај нас во некои универзитетски средини сè уште се третира пред сè како практиколошка дисциплина и како дисциплина која ѝ припаѓа на педагошката парадигма, всушност во последните децении на 20. век веќе ја потврдува својата автономност како наука која се базира врз своите супстрати – во нашиот случај: науката за јазикот и науката за литературата. Иако едукологијата не го познава поимот методика, кој припаѓа на педагошката терминологија и парадигма на образованието, едуколошкиот концепт на образовните науки, за разлика од педагошкиот, овозможува непречен развој на подрачјето на методичкиот интерес, а тоа е целосен научен увид во воспитно-образовната пракса на наставниот предмет. Методиката на литературното воспитание и образование, всушност е многу поблиску до едуколошкиот концепт, отколку што е тоа педагогијата, односно дидактиката. Таа може, во рамките на едукологијата, без никакви дисциплинарно- концептуални препреки да го истражува заедничкото функционирање на матичните и образовните науки во рамките на наставниот предмет со цел поучување, додека во рамките на педагогијата, односно дидактиката, коишто методиката секако ја опфаќаат во својот систем, тоа не може, бидејќи ниту педагогијата, ниту дидактиката во своите разгледувања не ги земаат задолжително предвид содржините на матичната наука, иако тие се битен дел од образовниот процес. Стеснувањето на просторот на педагогијата, а од друга страна афирмацијата на методиката од емпириско до теориско ниво е последица на зајакнување на интердисциплинарноста во истражувањето на воспитувањето и образованието. Особено кога станува збор за методиката на литературното воспитание и образование, може да се рече дека со определувањето на општите и посебните цели при програмирањето и структурирањето на наставната програма по јазик и литература, како и при планирањето на наставните часови, сосема се вклопува во едуколошкиот концепт за постигнување на воспитни и образовни цели, како резултат на примената на интердисциплинарниот пристап при толкувањето на литературните дела, што води до остварување на воспитниот идеал, посматран долгорочно, како влог за остварување на главната цел на едукацијата – развојот на човекот.

5. ЗАКЛУЧОК

И на крајот, наместо заклучок, останува прашањето што да се направи кога педагогијата (дидактиката) е неповолно опкружување за методиката, иако методиката настанала од неа, и обратно – едукологијата е поволно опкружување за методиката, но таа не ја препознава ниту како термин, ниту како дисциплина. проблемот е уште понагласен со тоа што се поставува и прашањето за истовременото постоење или меѓусебното исклучување на дидактиката и теоријата на курикулумот, бидејќи всушност и двете се занимаваат со истиот проблем – проблемот на планирање и организација на наставата. Секако проблемот не е само терминологски, туку и културолошки (традициски) и концептуален, бидејќи во нашата образовна стварност, која е традиционално уредена според педагошката парадигма, вклучен е курикулумот и неговата теорија која ѝ припаѓа на едуколошката парадигма. Она за кое посебно треба да се расправа е прашањето дали да се напуштат поимите педагогија и дидактика, па наместо нив да се воведат терминот едукологија и теоријата на курикулум, или и понатаму треба да постои и едното и другото. За методиката би било најбезболно решение во значенскиот простор на тој термин да се вклучи теоријата на соодветниот предметен курикулум, во нашиот случај тоа се содржините по предметот македонски јазик и литература. Така би се зачувал терминот методика како традиционален назив на дисциплината, што во јазична смисла е поприфатливо од називот теорија на предметниот курикулум, бидејќи овие два термина не се соодветни ниту содржински. Како и да е, сите ние кои се занимаваме со едукација, и тоа од аспект на севкупниот воспитно- образовен систем, треба сериозно да се зафатиме со решавањето на ова прашање, кое е значајно, не само од потребата за терминологско усогласување, туку пред сè поради внатрешно- суштинско решавање на проблемот за компететивно образование, во кое универзално декларираната цел – развојот на човекот ќе биде реално остварлива.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Bežen, A. (1989): Znanstveni sustav metodike književnog odgoja i obrazovanja, Zagreb, Školske novine.
- [2] Filipović, D. (1980): Permanentno obrazovanje- globalna strategija i model, Beograd, Privredna štampa.
- [3] Pastuović, N. (1987): Edukološka istraživanja, Zagreb, Školske novine.
- [4] Pastuović, N. (2012): Obrazovanje i razvoj, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Učiteljski fakultet u Zagrebu.
- [5] Димова, В. (2007): Литературното дело и реципиентот, Скопје, Македонска реч.